

NOTĂ DE STUDIU

SECȚIA JUDICIARĂ A PARCHETULUI DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - EXTRAS -

Posibilitatea procurorului de a solicita în procedura prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală, desființarea actelor subsecvente unui înscris principal falsificat, atunci când sesizează judecătorul de cameră preliminară potrivit dispozițiilor art. 315 alin. (2) lit. d) și art. 318 alin. (5) din același act normativ, iar actul subsecvent se află într-o legătură de cauzalitate și interdependență cu actul principal

Jurisprudența de unificare a instanței supreme.

Sesizate fiind cu un recurs în interesul legii declarat de Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție în legătură cu practica neunitară a instanțelor judecătorești cristalizată sub imperiul art. 14 alin. (3) lit. a) din Codul de procedură penală anterior, Secțiile Unite ale instanțelor supreme, prin **decizia nr. XV din 21 noiembrie 2005**, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 119 din 8 februarie 2006, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 14 alin. (3) lit. a) din Codul de procedură penală anterior și a prevederilor art. 184 din Codul de procedură civilă au stabilit că în cauzele în care acțiunea penală s-a stins în faza de urmărire penală printr-o soluție de netrimitere în judecată adoptată de procuror, acesta are calitatea de a exercita în fața instanței civile acțiunea pentru desființarea

totală sau parțială a unui înscris falsificat, numai în cazurile prevăzute de art. 45 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

În celelalte cazuri, având în vedere principiul disponibilității, ca principiu general al desfășurării procesului civil, acțiunea pentru desființarea totală sau parțială a unui înscris falsificat aparține părților.

Urmare modificărilor aduse art. 245 din Codul de procedură penală anterior prin art. I pct. 132 din Legea nr. 356//2006, punându-se astfel, la dispoziția procurorului, temeiul de drept necesar pentru sesizarea instanței civile în vederea desființării înscrisurilor falsificate, Secțiunile Unite ale instanței supreme, prin **decizia nr.2 din 17 ianuarie 2011**, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 372 din 27 mai 2011, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 45 alin. (1) teza finală din Codul de procedură civilă, raportat la dispozițiile art. 245 alin. (1) lit. c¹) din Codul de procedură penală au stabilit că procurorul are legitimare procesuală activă de a formula acțiunea civilă pentru desființarea, în tot sau în parte, a unui înscris falsificat, atunci când acțiunea penală s-a stins în faza de urmărire penală printr-o soluție de netrimitere în judecată.

Instanța supremă, în considerentele hotărârii pronunțate a reținut că din modificările aduse Codului de procedură penală (1969) prin Legea nr. 356/2006 rezultă voința legiuitorului în sensul de a conferi legitimare procesuală activă procurorului în a formula acțiune pentru desființarea totală ori parțială a unui înscris, aceasta reprezentând „*un caz expres prevăzut de lege*” în sensul prevederilor art. 45 alin. (1) teza finală din Codul de procedură civilă în care procurorului i se recunoaște legitimare procesuală pentru a formula acțiunea civilă, distinct de cazurile prevăzute în teza inițială a acestui articol în care o astfel de legitimare este recunoscută procurorului ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție sau ale dispăruților.

Practica unităților de parchet și jurisprudența instanțelor civile asupra obiectului investiției pe calea acțiunilor civile formulate de procuror pentru desființarea atât a actului principal, falsificat cât și a actului subsecvent acestuia.

Instanțele civile de judecată, sesizate potrivit art. 245 alin. (1) lit. c¹) din Codul de procedură penală (1969) au dezvoltat o jurisprudență majoritară în sensul desființării (*anulării, în terminologia unor instanțe*), atât a actului principal, cât și a actelor subsecvente [ex:cartea de identitate falsificată (actul principal) și certificatele de înmatriculare, actele de înființare a unor societăți comerciale de către persoanele care au folosit cărțile de identitate falsificate, precum și contractele privind serviciile de telefonie mobilă încheiate pe numele societăților comerciale astfel înființate; certificatul de moștenitor falsificat care a stat la baza unei înscrieri nereale în cartea funciară și restabilirea situației de carte funciară; declarația notarială care cuprindea date necorespunzătoare realității (actul principal) și permisul de conducere obținut în baza acesteia (actul subsecvent); adeverința de venituri (actul principal falsificat) și contractul de credit (actul subsecvent încheiat în considerarea acestei adeverințe); procesul – verbal de punere în posesie (actul principal, premergător emiterii titlului de proprietate) și titlul de proprietate emis în temeiul Legii nr.18/1991 la baza căruia a stat acest proces - verbal; certificatul de naștere falsificat (actul principal) și cărțile de identitate, respectiv cărțile de alegător emise în baza acestuia (acte subsecvente); cartea de identitate falsificată (actul principal) și pașaportul simplu emis în baza acesteia (actul subsecvent).

În aceste cauze, acțiunile formulate de procuror au avut ca obiect desființarea atât a actului principal (desființarea înscrisului falsificat), cât și a actelor (înscrisurilor) subsecvente emise/încheiate în baza actului falsificat.

În alte cauze, instanțele au dispus desființarea doar a actelor subsecvente conform obiectului cererilor formulate de procurori care s-au limitat doar asupra acestora.

În considerentele hotărârilor pronunțate au fost formulate considerente sub aspectul caracterului fals al înscrisurilor principale.

De pildă, s-a pronunțat nulitatea absolută a contractului de vânzare – cumpărare încheiat în temeiul Legii nr. 85/1992, republicată în baza unei declarații autentificate prin care cumpărătorul atesta în mod nereal că nu are/nu a avut în proprietate o altă locuință în România; s-a dispus desființarea permisului de conducere emis în baza unei declarații false; s-a dispus anularea unei adeverințe prin care se atesta reconstituirea dreptului de proprietate în temeiul Legii nr.18/1991, emisă în baza unei cereri în care semnătura titularului era falsificată și fără verificări sub aspectul calității de persoană îndreptățită la reconstituire; s-a dispus anularea permiselor de conducere obținute pe baza unor declarații ce atestau date necorespunzătoare adevărului; s-a dispus anularea unor documente de călătorie emise de Ambasada României la Praga în baza unei declarații care cuprindea date nereale privind identitatea solicitantului.

În unele cauze în care capătul de cerere din acțiunea formulată de unitățile de parchet a avut ca obiect desființarea (*anularea, în terminologia unor sesizări*) a unor acte de constituire/transmitere a unor drepturi reale principale, aceste acte aflându-se într-o legătură de conexitate cu actul principal falsificat care a stat la baza emiterii/încheierii acestora, a fost identificată și o jurisprudență de respingere cristalizată la nivelul unor instanțe.

În considerentele unora dintre aceste hotărâri s-a reținut că soluția anulării /desființării) actelor (înscrisurilor) inițiale (originare) falsificate nu atrage, *per se* și desființarea (anularea) actelor subsecvente, buna-credință a terților subdobânditori având valoarea unei excepții de la principiul *quod nullum est, nulum producit effectum* și *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*.

Cu titlu de exemplu, prezentăm cauza soluționată irevocabil prin decizia civilă nr.116/R din 20 aprilie 2015 pronunțată de Curtea de Apel Galați - Secția I Civilă (dosarul nr. 642/327/2011).

În această cauză, Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea a solicitat anularea, atât a actelor prealabile reconstituirii dreptului de proprietate asupra unor terenuri, a proceselor - verbale de punere în posesie, cât și a titlurilor de proprietate și a contractelor de vânzare - cumpărare subsecvente încheiate cu privire la terenurile asupra cărora s-a reconstituit dreptul de proprietate în baza unor înscrisuri falsificate.

Instanțele civile au admis în parte acțiunea formulată, anulând înscrisurile al căror caracter fals a fost stabilit cu putere de lucru judecat în procesul penal, respectiv înscrisurile ce au constituit documentația care a stat la baza emiterii titlurilor de proprietate.

În privința actelor subsecvente (titluri de proprietate și contracte de vânzare – cumpărare încheiate cu terți subdobânditori) instanțele civile au reținut că cererea formulată de Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea este neîntemeiată, întrucât acțiunea în declararea falsului unui înscris, chiar pe cale principală, nu privește regimul juridic al acțiunii în constatarea nulității absolute sau relative, având în vedere distincția ce se impune între cele două instituții procedurale.

Dacă acțiunea pentru desființarea înscrisurilor false privește constatarea inexistenței însăși a actului (*instrumentum*) fără a exista un drept de acțiune în sens material, ci doar în sens procesual, acțiunea în constatarea nulității absolute sau relative presupune verificarea condițiilor de fond sau de formă pentru încheierea actului (*negotium iuris*), ceea ce imprimă caracterul material al acțiunii.

Or, în cadrul procesual fixat prin sesizarea formulată de Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea, contrar primei instanțe care a reținut incidența principiului anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului principal, instanțele de apel și recurs au considerat că, în realitate, sesizarea formulată de procuror viza desființarea unor înscrisuri false, nu aplicarea regulilor de drept material privind nulitatea actelor

juridice, astfel încât s-a reținut incidența principiului anulării actului subsecvent, ca urmare a anulării actului principal.

Jurisprudența instanțelor penale, în cameră preliminară, sub aspectul limitelor investiției prin sesizările formulate de procuror în procedura prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală, atunci când se solicită desființarea (anularea) actelor subsecvente unui înscris (unor înscrisuri) falsificat/falsificate.

Jurisprudența publicată până la acest moment relevă că, și în noul cadru procesual, în care sesizarea formulată de procuror intră în sfera atribuțiilor judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, persistă controversile observate în precedent în fața instanțelor civile.

Bunăoară, în cadrul procedurii prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală au fost pronunțate soluții de desființare: a unor contracte de cesiune părți sociale și a cererii de înregistrare în Registrul Comerțului; a unor certificate de moștenitor prin care se atestă în mod nereal calitatea de unic moștenitor a unei persoane.

Literatura de specialitate relevă și existența unor situații în care, în procedura prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală, judecătorul de cameră preliminară a analizat pe fond temeinicia propunerii Ministerului Public, de constatare a nulității absolute parțiale și a statuat în sensul că nu au fost afectate condițiile esențiale pentru validitatea convenției.

Această din urmă orientare a practicii a fost contestată în literatura de specialitate arătându-se în esență, că ori de câte ori un înscris înglobează o manifestare de voință juridică, desființarea potrivit procedurii speciale nu va aduce

atingere acesteia, în sensul de *negotium iuris*, ci va viza strict actul privit ca *instrumentum probationis*.

Obiectul procedurii speciale fiind limitat în mod expres de către legiuitor la desființarea înscrisului, nu poate fi interpretat în sensul că judecătorul de cameră preliminară poate soluționa cererea de anulare a unei convenții.

În aceste condiții, rămâne deschisă posibilitatea părții interesate de a proba existența și conținutul manifestării de voință prin orice alt mijloc de probă potrivit legii civile.

În acest sens, desființarea unui înscris se diferențiază de acțiunea în nulitate relativă sau absolută, aceasta din urmă având ca efect desființarea actului juridic și a actelor subsecvente încheiate în baza lui, conform art. 1254 din Noul Cod civil.

Obiect al sesizării prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală îl pot forma doar înscrisurile ca *instrumentum probationis*.

Din exprimarea extrem de clară a legiuitorului în prevederile art. 315 alin. (2) lit.d) și art.549¹ din Codul de procedură penală, rezultă că sesizarea judecătorului de cameră preliminară are ca obiect și scop desființarea totală sau parțială a unui înscris al cărui caracter fals a fost disputat în faza de urmărire penală a procesului penal finalizat printr-o soluție de netrimitere în judecată.

Terminologic exact și corelat cu dispozițiile din dreptul penal substanțial pe baza cărora se identifică obiectul material al infracțiunilor de fals, obiectul sesizării îl pot forma înscrisurile, înțelese ca *instrumentum probationis*, nu în sensul de *negotium iuris*, adică orice consemnare scriptică, efectuată pe orice tip de suport, despre un act sau fapt juridic *stricto sensu*¹, susceptibilă de a produce consecințe juridice.

---

¹ D. Clocotici, „*Infracțiunea de fals și anularea sau desființarea înscrisurilor declarate false*”, în Revista Română de Drept nr. 12/1981, pag. 50; G. Boroi, L. Stanciulescu – „*Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*”,

Aceeași concluzie se desprinde și din prevederile art. 25 alin. (3) din Codul de procedură penală, potrivit cărora, instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare², precum și din prevederile art. 580 din același act normativ care reglementează punerea în executare a dispozițiilor hotărârii instanței penale prin care declară un înscris ca fiind fals în totul sau parte.

Din această ultimă perspectivă, se observă că prin comunicările pe care instanța de executare le face potrivit alin. (4) și (5) din art. 580 din Codul de procedură penală, instituțiilor publice, în condițiile alin. (6) unor instituții de drept privat, precum Centrul Național de Administrare a Registrelor Naționale Notariale, organizat ca persoană juridică de drept privat se asigură opozabilitatea *erga omnes* a desființării totale sau parțiale a înscrisului constatat ca fiind fals prin hotărârea judecătorului de cameră preliminară.

Prin urmare, obiect al sesizării adresate judecătorului de cameră preliminară îl pot forma înscrisurile astfel cum sunt definite de art. 265 din Codul de procedură civilă care pot servi ca mijloace de probă pentru raporturi juridice izvorâte din acte juridice sau fapte juridice, atât cele preconstituite (recognitive sau, după caz, confirmative), cât și cele nepreconstituite, oficiale sau neoficiale, semnate ori nesignate.

Consecințele desființării totale sau parțiale a înscrisului declarat fals prin hotărârea judecătorului de cameră preliminară constau într-o înlăturare completă, opozabilă *erga omnes* a forței probatorii aceluși înscris cu privire la aspectele

---

Editura Hamangiu, București, 2012, p.77, G.C Frențiu, „*Competența materială a soluționării acțiunii procurorului de anulare a actelor false, dacă punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale nu mai este legal posibilă*”; Dreptul nr. 6/2011, p.156-161 și autorii loc. cit, nota 7 subsol;

² În acest sens, în doctrină, s-a arătat că, dat fiind fundamentul *ex delictu* al acțiunii civile în procesul penal, instanța penală nu va putea dispune anularea unui act juridic, în sensul de *negotium*, operațiune care, însă, nu trebuie confundată cu desființarea unui înscris, în sensul de *instrumentum* (I. Kuglay – comentariu art. 24 din Codul de procedură penală în „*Codul de procedură penală. Comentarii pe articole*”, coord. M. Udroi, Ed. CH Beck, București, 2015, n. 8-10, p.123);

necorespunzătoare realității pe care acesta le-a atestat sau cu privire la care a avut potențialitatea de a le atesta față de terți.

Prin urmare, sub aspectul efectelor, există o vădită asemănare între desființarea înscrisului pe care o pronunță judecătorul de cameră preliminară în sensul de constatare a inexistenței totale ori, după caz, parțiale a acestuia și nulitatea actului; și într-un caz și în celălalt, acestea constau în desființarea retroactivă totală sau parțială a efectelor actului juridic, în cazul falsului, efectele fiind urmărite ori doar acceptate de partea care l-a săvârșit, în vederea producerii unor consecințe juridice.

Totuși, sub aspectul condițiilor care atrag cele două tipuri de sancțiuni – desființare sau nulitate – nu există o suprapunere exactă, relația fiind aceea ca de la o parte la întreg.

Dacă în cazul actelor de stare civilă care nu sunt acte juridice în sensul de *negotium*, ci acte în sens de *instrumentum*, adică înscrisuri, obiectul sesizării adresată judecătorului de cameră preliminară nu ridică probleme deosebite, întrucât, în această situație, dată fiind legătura de consecutivitate, sancțiunea desființării va opera asupra tuturor actelor emise în baza actului inițial falsificat, atunci când actul subsecvent (actele subsecvente) sunt acte de constituire/transmitere a unor drepturi reale sau de creanță, în soluționarea problemei anulării actului subsecvent trebuie făcută distincția dintre cele două sancțiuni.

În această din urmă ipoteză, nulitatea (absolută sau relativă, după caz) vizează actul subsecvent în sensul de *negotium iuris*.

De exemplu, falsificarea semnăturii subscriitorului unui act conduce la desființarea acestui act. De asemenea, lipsa ori falsificarea semnăturii părții de la care se pretinde că emană actul constituie o dovadă în sensul lipsei consimțământului acesteia la încheierea actului, în sensul de *negotium*, condiție de fond esențială pentru validitatea actului, sancționată de lege cu nulitatea absolută, de vreme ce ține de esența actului juridic.

Contractul de vânzare-cumpărare astfel încheiat poate fi desființat în această procedură doar atunci când este obiect material al infracțiunii de fals intelectual eventual săvârșită și în condițiile unei participații improprie de către funcționarul public care, cu prilejul întocmirii actului (contractului), ca atribuție de serviciu, atestă fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori omite cu bună știință a insera unele date sau împrejurări.

În toate celelalte situații, ori atunci când în această procedură este respinsă sesizarea pentru desființarea contractului, orice persoană interesată (în primul rând autoritatea administrației publice locale care a avut în patrimoniu imobilul) sau procurorul poate solicita pe calea unei acțiuni în fața instanței civile constatarea nulității absolute a contractului.

În mod similar, pot fi analizate și reconstituirile/constituirile drepturilor de proprietate asupra imobilelor, atunci când la baza acestora au stat înscrisuri falsificate prin care se atesta, în mod nereal, spre exemplu, calitatea de persoane îndreptățite la reconstituire ori suprafețele de teren asupra cărora urmau să se facă aceste reconstituiri. Atunci când aceste acte au stat la baza emiterii unor titluri de proprietate, înscrisuri oficiale în sensul art. 178 alin. (2) din Codul penal, și aceste din urmă acte, în sensul de *instrumentum* pot fi desființate în procedura prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală, sub condiția ca în faza de urmărire penală ori, după caz, prin probatoriul administrat în fața judecătorului de cameră preliminară să se stabilească faptul că aceste acte sunt rezultatul săvârșirii infracțiunii de fals intelectual.

*

Prin urmare, obiect al sesizării adresată judecătorului de cameră preliminară îl pot forma doar înscrisurile, în sensul de *instrumentum probationis*, atât cele oficiale, cât și înscrisurile sub semnătură privată rezultate din săvârșirea infracțiunilor de fals în înscrisuri reglementate în Capitolul III – Titlul VI din Partea Specială a Codului penal.

Nu pot constitui obiect al sesizării și, implicit, al examinării în această procedură, actele juridice, în sensul de *negotium iuris*, nulitatea absolută a acestora/nulitatea relativă putând fi constatată/declarată pe calea unei acțiuni civile separate.

Sesizarea ce se adresează judecătorului de cameră preliminară trebuie însoțită de un minim de probe sau indicii din care să rezulte caracterul fals al acestor înscrisuri.

Sesizarea adresată judecătorului de cameră preliminară ar trebui să fie fundamentată pe probele administrate în faza de urmărire penală a procesului penal finalizat printr-o soluție de netrimitere în judecată.

Potrivit dispozițiilor art. 315 alin. (2) lit. d) din Codul de procedură penală, sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris este o dispoziție distinctă din ordonanța de clasare sau, după caz, de renunțare la urmărirea penală.

Întrucât acesta este actul prin care instanța este sesizată, propunerea trebuie să-și găsească un fundament probator în dosarul de urmărire penală, acesta fiind punctul de pornire pe baza căruia judecătorul de cameră preliminară, în procedură contradictorie, va putea soluționa sesizarea, administrând, fie din oficiu, fie la cererea părților/altor persoane interesate citate în procedură, probele necesare pentru

deplina stabilire a caracterului fals al înscrisurilor a căror desființare totală/parțială este solicitată.

În lumina deciziei nr.166 din 17 martie 2015 pronunțată de Curtea Constituțională, prin care s-a arătat că procedura specială reglementată de art. 549¹ din Codul de procedură penală vizează o atribuție a judecătorului de cameră preliminară în care acesta decide asupra fondului cauzei, respectiv cu privire la desființarea unui înscris, ceea ce, în opinia Curții implică o decizie din partea acestui judecător cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict - faptă, persoană și vinovăție, această procedură urmează a se desfășura cu respectarea garanțiilor procedurale indicate de Curte referitoare la soluționarea cauzei în ședință publică, în condiții de contradictorialitate și oralitate, cu respectarea garanțiilor constituționale și convenționale referitoare la dreptul la proces echitabil și dreptul la apărare.

În acest context, judecătorul de cameră preliminară va statua asupra fondului cauzei, pronunțând o hotărâre prin care va admite ori va respinge sesizarea formulată de procuror, pornind de la probatoriul administrat în faza de urmărire penală a procesului cu privire la caracterul fals al înscrisului aflat în dosarul de urmărire penală ce va fi înaintat instanței, probatoriu eventual completat prin probele administrate din oficiu sau la cererea părților din procesul penal sau a altor persoane interesate, citate în procedură.

Față de cele expuse, apreciem că, și în noua configurare conferită procedurii prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală prin decizia nr. 166 din 17 martie 2015 a Curții Constituționale își mențin valabilitatea soluțiile pronunțate de unele instanțe penale prin care s-a subliniat că premisa sesizării judecătorului de cameră preliminară este dată de existența la dosarul de urmărire penală a unui probatoriu privind caracterul fals al înscrisului.

Astfel, chiar dacă în prezent, există posibilitatea administrării, chiar din oficiu, în fața judecătorului de cameră preliminară, în condiții de publicitate și

contradictorialitate, a dovezilor pe baza cărora s-ar putea stabili caracterul fals al înscrisului, date fiind dispozițiile generale cuprinse în art. 285 și art. 306 alin. (1) din Codul de procedură penală referitoare la obiectul urmăririi penale și obligațiile organelor de urmărire penală, precum și principiul *onus probandi incumbit actori*, actul de sesizare a judecătorului de cameră preliminară, ordonanța de clasare sau de renunțare la urmărirea penală ar trebuie să se fundamenteze pe probele administrate în această fază a procesului penal cu privire la caracterul fals al înscrisului a cărui desființare este solicitată.

Legitimarea procesuală activă a procurorului de a solicita instanței civile constatarea nulității absolute a unor acte juridice subsecvente încheiate/emise în baza unor înscrisuri falsificate declarate ca atare și desființate prin hotărârea judecătorului de cameră preliminară în procedura prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală.

Constatând că un înscris (act oficial sau sub semnătură privată) este fals în tot sau în parte, judecătorul de cameră preliminară dispune desființarea acestuia în tot sau în parte.

Prin urmare, înscrisul/înscrisurile asupra cărora judecătorul de cameră preliminară a statuat, dispunând desființarea totală sau parțială a acestuia/acestora nu mai pot constitui o dovadă trecută, prezentă sau viitoare a raporturilor juridice izvorâte din acte sau fapte juridice pe care pretindeau a le atesta/consemna până la data scoaterii lor în mod formal din circuitul juridic, fiind astfel, înlăturată capacitatea lor de a produce efecte juridice.

Nu de puține ori, aparența de adevăr prezentată de aceste înscrisuri până la desființarea lor prin hotărârea definitivă a judecătorului de cameră preliminară a stat la baza și a constituit cauza juridică a unor acte subsecvente (ex: în baza titlului de proprietate, obiect material al infracțiunii de fals, imobilul este înstrăinat unor terți).

În aceste din urmă situații, intervine în discuție restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, ca modalitate specifică de rezolvare a acțiunii civile în procesul penal.

Doctrina și practica judiciară, după unele controverse, au recunoscut posibilitatea instanței penale de a primi spre soluționare o acțiune civilă alăturată celei penale în procesul penal, atunci când acțiunea civilă exercitată în fața instanței penale este bazată pe răspunderea contractuală și fapta cauzatoare de prejudiciu poate fi calificată ca infracțiune.

Însă, potrivit art. 25 alin. (5) din Codul de procedură penală, în caz de achitate a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit.b) teza întâi, lit.e), f), g), i) și j), precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), atunci când instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat o tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă.

În aceste situații, restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii prin anularea actelor juridice subsecvente, încheiate în legătură cu săvârșirea infracțiunii, neputând fi realizată de instanța penală în cadrul acțiunii civile exercitată în procesul penal, persoanele interesate pot sesiza instanța civilă pentru anularea actelor juridice subsecvente.

Această acțiune ar putea avea ca obiect constatarea nulității absolute a actului subsecvent, putând motivată, pe de o parte, prin cauza ilicită a actului (*fraus omnia corrumpit*) și, pe de altă parte, pe efectele desființării actului principal constat ca fiind fals prin hotărârea instanței penale, efecte circumscrise principiului general *quod nullum est, nullum producit effectum* prevăzut de art. 1254 din Codul civil și corolarelor acestuia *nemo plus juris ad alium transffere potest quam ipse habet*, respectiv *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*.

Bineînțeles că, în anumite situații particulare, hotărârea instanței penale prin care se dispune desființarea înscrisurilor falsificate poate constitui motiv de revizuire a hotărârii instanței civile prin care s-a statuat anterior în baza acestor înscrisuri.

Cel mai adesea în cazul înșelăciunilor imobiliare ori atunci când se urmărește păstrarea produsului infracțiunii, aparențele de fapt și de drept create prin actele juridice falsificate desființate cu efecte retroactive prin hotărârea instanței penale constituie motivul determinant pentru care terțe persoane de bună sau de rea-credință, după caz, au intrat în raporturi juridice cu autorii falsurilor ori cu persoane interpose, contractând în considerarea realității aparente consacrate prin aceste înscrisuri.

În aceste situații, actul fals sau, mai precis, aparența creată prin acest act a constituit motivul pentru care terții au înțeles să intre în raporturi contractuale, astfel încât, atunci când reaua-credință a acestora nu este dovedită, actul subsecvent va fi menținut.

Dimpotrivă, atunci când terții au contactat cunoscând sau când, după împrejurări, ar fi trebuit să cunoască caracterul fals al actelor în baza cărora au contactat, urmărind astfel să-și procure un avantaj patrimonial, iar complicitatea terțului la fraudă poate fi dovedită, se consideră că actul încheiat are o cauză ilicită, contrară legii și ordinii publice.

Pe de altă parte, art. 1237 din Codul civil, sub denumirea marginală „*Frauda la lege*” normează o specie aparte de ilicit al cauzei, sancționată cu nulitatea absolută a operațiunii juridice, atunci când contractul este doar mijlocul pentru eludarea aplicării unor norme legale imperative, precum cele de natură fiscală sau penală.

Cauza ilicită este sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic dacă, potrivit art.1238 alin.(2) din Codul civil este comună ori dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după împrejurări, trebuia să o cunoască.

Prin această prevedere este sancționat implicit comportamentul culpabil al cocontractantului care, cunoscând sau trebuind să cunoască scopul ilicit al celeilalte

părți, a consimțit, totuși la încheierea contractului. Prin urmare, simpla ignorare a scopul ilicit/imoral al celeilalte părți nu este suficientă pentru înlăturarea sancțiunii nulității, întrucât legea solicită cocontractantului anumite diligențe pe care ar trebui să le depună în cunoașterea adevăratului scop al celeilalte părți, pentru a se asigura că încheie un act valabil.

Rezultă că un contract va fi declarat nul dacă scopul ilicit este comun părților sau, dacă, fără a fi comun, a fost cunoscut sau trebuia să fie cunoscut de către acestea.

Tipologia acțiunii în constatarea nulității absolute a actelor juridice subsecvente actelor false, desființate prin hotărârea instanței penale. Legitimarea procesuală activă a procurorului.

În situația în care nulitatea absolută a actului subsecvent este solicitată a fi constatată pe cale judiciară, acțiunea astfel formulată este o acțiune în realizare, imprescriptibilă extinctiv.

Din perspectiva subiectelor de drept care pot invoca nulitatea absolută, regulile de drept substanțial, cuprinse în art.1247 alin.(2) din Codul civil, text dedicat regimului general al nulității absolute arată că aceasta poate fi invocată de orice persoană interesată, pe cale de acțiune sau de excepție.

Pe baza acestui text, doctrina de drept civil a desprins concluzia potrivit căreia, în ceea ce privește legitimarea procesuală activă, regula este aceea că nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană fizică sau juridică care justifică un interes, **de procuror** sau de alte organe prevăzute de lege, fiind justificată de faptul că sancțiunea nulității absolute, având ca scop ocrotirea unui interes obștesc, general, trebuie să existe posibilitatea concretă a oricărei persoane sau a oricăror organe interesate să o invoce.

Dacă în privința persoanelor străine de contract, doctrina este unanimă în a accepta că acestea pot invoca nulitatea absolută pe cale de acțiune, sub condiția demonstrării unui interes personal, legitim și serios, în privința procurorului legitimarea sa procesuală activă este controversată.

Bunăoară, pe baza prevederilor art. 1247 alin. (2) din Codul civil, doctrina de drept civil recunoaște procurorului legitimare procesuală activă în acțiunea în constatarea nulității absolute, identificându-se și o opinie în care se arată că procurorul ar putea să se autosesizeze, și deci să invoce din oficiu o cauză de nulitate absolută.

Dimpotrivă, doctrina de drept procesual civil, pe baza textului art. 92 alin. (1) din Codul de procedură civilă potrivit căruia, „*procurorul poate porni orice acțiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege*”, a arătat că posibilitatea procurorului de a porni procesul civil este limitată la cazurile în care persoana interesată se află într-o **imposibilitate juridică** (fiind lipsită de capacitate de exercițiu sau având capacitate de exercițiu restrânsă) ori într-una **obiectivă** (cazul persoanei dispărute) de a-și exercita dreptul de acces la justiție, respectiv în situațiile în care legea prevede acesta; prin urmare, sesizarea instanței de judecată de procuror este limitată la **situațiile expres prevăzute de lege**.

După cum s-a arătat în precedent, *Supra* §2.1.această din urmă orientare a fost consacrată și în jurisprudența de unificare a instanței supreme care a accentuat asupra necesității existenței unei consacărți exprese a legitimării procesuale active a procurorului în promovarea acțiunii civile.

De lege lata, în cuprinsul Legii nr. 287/2009 privind Codul civil se regăsesc câteva situații în care se face expres referire la acțiunea procurorului pentru promovarea acțiunii în anularea/constatarea nulității unui act juridic.

Bunăoară, potrivit art. 46 alin. (3) din acest act normativ, procurorul, la sesizarea instanței de tutelă, exercită acțiunea în anulare a actului încheiat de minor sau persoana pusă sub interdicție fără autorizarea instanței de tutelă.

Tot astfel, art.144 alin. (3) consacră legitimarea procesuală activă a procurorului în exercitarea, din oficiu sau la sesizarea instanței de tutelă, a acțiunii în anularea actelor încheiate de tutore cu încălcarea dispozițiilor alin. (1) și (2) ale aceluiași articol, respectiv: donațiile făcute de tutore în numele minorului; garanțiile constituite de tutore în favoarea unor terți cu bunurile minorului, darurile obișnuite care depășesc starea materială a minorului; actele de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu sarcini reale a bunurilor minorilor; actele de renunțare la drepturile patrimoniale ale minorului; actele care depășesc dreptul de administrare asupra bunurilor minorului toate încheiate de tutore fără avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă.

Nota comună a celor două situații expres prevăzute de lege în care procurorul poate promova acțiunea în anulare este aceea că ambele texte se referă la cazuri de nulitate relativă, astfel încât prin aceste dispoziții speciale, prin derogare de la regimul juridic general al nulității relative instituit prin art. 1248 alin. (2) din Codul civil³, legiuitorul a înțeles să confere legitimare procesuală activă procurorului în ceea ce privește promovarea acțiunii în anulare pentru un motiv de nulitate relativă, justificat tocmai de principiul ocrotirii drepturilor și intereselor incapabilului.

Aceasta nu are nicidecum semnificația că procurorul nu ar putea promova acțiunea în constatarea nulității absolute a unui act juridic în sensul de *negotium* pentru cauză ilicită, în considerarea regimului juridic general al nulității absolute, ci doar aceea că legiuitorul a înțeles să-i confere procurorului, în mod expres, legitimare procesuală activă în exercitarea acțiunii în anulare, atunci când nulitatea ce lovește actul este una relativă, iar regimul juridic general al nulității relative ar împiedica procurorul să acționeze, ceea ce plasează textele în linia generală a

---

;

acțiunii procurorului prevăzută de art. 92 alin. (1) din Codul de procedură civilă, potrivit căruia procurorul poate promova orice acțiune civilă, (*inclusiv cele cu caracter strict personal, n.ns.*), atunci când aceasta este necesară pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor și ale persoanelor puse sub interdicție.

Legiuitorul, într-o firească prudență, apreciind *in abstracto* drepturile și interesele legitime aflate în discuție, a înțeles astfel să prevadă în mod expres legitimarea procesuală activă a procurorului în exercitarea acțiunii în anulare, pentru un motiv de nulitate relativă.

În aceeași cheie de lectură poate fi citită și o altă referire la procuror din cuprinsul art. 296 teza a II-a din Codul Civil.

Bunăoară, sub denumirea marginală „**Persoanele care pot invoca nulitatea absolută**”, Codul Civil arată că orice persoană interesată poate introduce acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei.

Teza a II-a a aceluiași articol prevede o limitare a dreptului procurorului în exercitarea acțiunii în constatarea nulității absolute a căsătoriei, arătând că procurorul nu poate introduce această acțiune după încetarea sau desfacerea căsătoriei, cu excepția cazurilor în care ar acționa pentru apărarea drepturilor minorilor sau a persoanelor puse sub interdicție.

Soluția apare ca firească logico-juridic, întrucât, pe de o parte, după încetare sau desfacere, căsătoria nu se mai află în ființă, astfel încât apare ca fiind lipsită de sens promovarea de către procuror a unei acțiuni în constatarea nulității absolute.

Excepția din art. 296 teza a II-a din Codul civil, potrivit căreia procurorul poate introduce acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei după încetarea sau desfacerea acesteia, dacă acțiunea sa este necesară pentru apărarea minorilor sau a persoanelor puse sub interdicție (fie că interzisul protejat este un terț sau însuși

unul dintre soți, întrucât legea nu distinge⁴⁾ se înscrie în linia generală care legitimează acțiunea civilă a procurorului în favoarea persoanelor aflate în imposibilitatea juridică de a-și apăra propriile drepturi și interese.

Din toate aceste dispoziții legale, citite în lumina regimului juridic general al nulității absolute consfințit prin art. 1247 alin. (2) din Codul civil, se pot desprinde următoarele concluzii referitoare la posibilitatea procurorului de a promova acțiunea pentru constatarea nulității absolute a unui act juridic în sensul de *negotium*:

(a) Procurorul poate promova acțiunea pentru constatarea nulității absolute a unui act juridic; recunoașterea legitimării procesuale active a procurorului se circumscrie regimului juridic general al nulității absolute și, cel puțin în cazurile analizate, în care nulitatea invocată este atrasă de cauza ilicită a actului juridic încheiat, dreptul procurorului de a acționa este justificat și constituțional prin art. 131 din Legea fundamentală potrivit căruia, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

În aceste situații, demersul procurorului este justificat de un incontestabil interes general, de restabilire a legalității încălcate și a ordinii de drept;

(b) Atunci când legiuitorul civil a dorit să-i confere legitimare procesuală activă procurorului în promovarea unei acțiuni în anulare, deci pentru un motiv de nulitate relativă, a prevăzut în mod expres acest aspect, ca excepție de la regimul juridic general al nulității relative prevăzut de art. 1248 alin. (2) din Codul civil;

(c) Tot astfel, atunci când legiuitorul, pe baza aprecierii *in abstracto* a intereselor aflate în discuție, a considerat că nu se impune ca procurorul să acționeze pentru constatarea nulității absolute a unui act juridic, a prevăzut în mod expres interdicția legală de a acționa [art. 296 teza a II-a, prima parte, potrivit căruia acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei nu poate fi promovată de

procuror, după încetarea sau desfacerea căsătoriei, atunci când nu există persoane incapabile ale căror drepturi să necesite protecția prin acțiunea procurorului].

Concluzii

(i) Prin noua procedură instituită în art. 549¹ din Codul de procedură penală, preluându-se în noua lege cadru de procedură penală propunerile formulate în literatura de specialitate și aspecte desprinse din jurisprudența de unificare a instanței supreme s-a stabilit legitimarea procesuală activă de a procurorului în ceea ce privește sesizarea instanței pentru desființarea înscrisurilor falsificate;

(ii) Dată fiind natura interesului juridic protejat, competența de a se pronunța asupra acestei sesizări a fost stabilită în favoarea judecătorului de cameră preliminară, ca instanță penală.

(iii) Sub aspect tranzitoriu, această procedură este aplicabilă sesizărilor înregistrate pe rolul instanțelor după data intrării în vigoare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală.

(iv) Sesizarea formulată în temeiul art. 549¹ din Codul de procedură penală are ca obiect și scop desființarea totală sau parțială înscrisurilor, înțelese ca *instrumentum probationis*, nu în sensul de *negotium iuris*, al căror caracter fals a fost disputat în faza de urmărire penală a procesului penal finalizat printr-o soluție de netrimitere în judecată.

În acest context, chiar și în noua configurare conferită procedurii prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală prin decizia nr. 166 din 17 martie 2015 a Curții Constituționale, sesizarea ce se adresează judecătorului de cameră preliminară ar trebui însoțită de un minim de probe sau indicii din care să rezulte caracterul fals al acestor înscrisuri; potrivit principiului *onus probandi incumbit actori*, materialul probator aflat la dosarul de urmărire penale constituie punctul de pornire pe baza căruia judecătorul de cameră preliminară, în procedură contradictorie, va putea soluționa sesizarea, administrând, fie din oficiu, fie la cererea părților/altor persoane

interesate citate în procedură, probele necesare pentru deplina stabilire a caracterului fals al înscrisurilor a căror desființare totală/parțială este solicitată.

(v) Consecințele desființării totale sau parțiale a înscrisurilor declarate fals prin hotărârea judecătorului de cameră preliminară constau în înlăturarea completă, opozabilă *erga omnes* a forței probatorii a acestora cu privire la aspectele necorespunzătoare realității pe care acestea le-au atestat sau cu privire la care au avut potențialitatea de a le atesta față de terți.

(vii) Nulitatea absolută/nulitatea relativă a actelor juridice în sensul de *negotium iuris* poate fi constatată/declarată pe calea unei acțiuni civile separate, de competența instanțelor civile.

(viii) Actele juridice subsecvente în sensul de *negotium* încheiate de părți în considerarea și prin cunoașterea ori, după caz, acceptarea realității juridice disimulate prin înscrisul fals pot fi declarate nule absolut pentru cauză ilicită în condițiile prevăzute de art. 1236, 1237 și art. 1238 alin. (2) din Codul civil.

(ix) Față de regimul juridic general al nulității absolute prevăzut de art. 1247 alin. (2) din Codul civil, procurorul are legitimare procesuală activă în ceea ce privește acțiunea în constatarea nulității absolute a unui act juridic în sensul de *negotium*, pentru cauză ilicită.

(x) Demersul procurorului de a acționa este justificat de un incontestabil interes general, de restabilire a legalității încălcate și a ordinii de drept și pe temeiul art. 131 din Legea fundamentală potrivit căruia, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.